

<http://dx.doi.org/10.16926/pe.2019.12.13>

Katarzyna SMOTER

<https://orcid.org/0000-0001-5180-6344>

Uniwersytet Jagielloński

Barbara JAMROZOWICZ

<https://orcid.org/0000-0001-8744-1631>

Uniwersytet Jagielloński

Kontakt: katarzyna.smoter@uj.edu.pl; barbara.jamrozowicz@uj.edu.pl

Jak cytować [how to cite]: Smoter, K., Jamrozowicz, B. (2019). Gadki o gatkach... Zagadnienie wykorzystywania seksualnego dzieci w dyskursach kampanii społecznych „Zły dotyk” i „Gadki”. *Podstawy Edukacji. Język w edukacji – edukacja językowa*, 12, 169–185.

Gadki o gatkach... Zagadnienie wykorzystywania seksualnego dzieci w dyskursach kampanii społecznych „Zły dotyk” i „Gadki”

Streszczenie

Wykorzystywanie seksualne dzieci to doświadczenie, które niesie za sobą wielowymiarowe i dramatyczne konsekwencje. Jednym z narzędzi przeciwdziałania temu zjawisku są kampanie społeczne. W ciągu ostatniego dwudziestolecia w Polsce, w przestrzeni medialnej pojawiły się dwie: „Zły dotyk” (1. edycja: 2002 r., 2. edycja: 2010 r.) i „Gadki” (2015 r.). Na potrzeby tego tekstu przyjrzałyśmy się temu, jak w dyskursie tych kampanii, w komunikatach kierowanych do dzieci opisywana jest ich seksualność postrzegana w kontekście nadużyć. Analiza treści została oparta o paradygmat interpretacyjny. Konstrukcja klucza kategoryzacyjnego (zawierającego takie kategorie, jak: *moment interwencji*, *rola dziecka* i *rola osoby dorosłej*) była zaś wynikiem eksploracji literatury na temat zagadnienia wykorzystywania seksualnego i wstępnych analiz treści kampanii. Podjęta refleksja przyczyniła się do ukazania założeń autorów tych inicjatyw odnoszących się m.in. do wzmacniania poczucia sprawczości i podmiotowości dziecka.

Słowa kluczowe: wykorzystywanie seksualne dzieci, kampanie medialne.

Wprowadzenie

Niezależnie od kontekstu kulturowego zjawisko nadużyć seksualnych wobec dzieci uznaje się za zagrożenie, któremu należy przeciwdziałać w bezwzględny i kategoryczny sposób. Tego typu doświadczenie niesie bowiem za sobą wielowymiarowe i dramatyczne skutki, szeroko opisywane w literaturze przedmiotu (zob. np. Beisert, Izdebska, 2012; Heitzman i in., 2014; Salter, 2003). Tym istotniejsze staje się podejmowanie praktyk służących zmniejszeniu częstości występowania wykorzystania seksualnego nieletnich. Szczególną przestrzenią profilaktyki w tym obszarze jest środowisko medialne i obecne w nim kampanie, których twórcy stawiają sobie za cel oddziaływanie na postawy społeczne wobec tego problemu (por. Tarczydło, 2013, s. 226). Znaczącym elementem staje się stosowany w tego typu przedsięwzięciach język, akcentujący lub deprecjonujący pewne zagadnienia dotyczące nadużyć seksualnych odnoszących się do dzieci.

W ostatnim dwudziestoleciu w polskich mediach pojawiły się dwie kampanie społeczne odnoszące się do opisywanego zjawiska: „Zły Dotyk” (1. edycja: 2002 rok; 2. edycja: 2010 rok) i „Gadki” (2015 rok). Były one ukierunkowane nie tyle, i nie tylko, na przekaz informacji dotyczących ochrony dzieci przez „świadomych” dorosłych – elementem tych kampanii stały się (również) edukacyjne treści kierowane wprost do najmłodszych. Wymieniane charakterystyki, a zwłaszcza potrzeba zwrócenia uwagi na te – wymagające wsparcia i opieki podmioty – zainspirowała Autorki do podjęcia wątków ujętych w tym artykule. Dyskurs kampanii społecznych został potraktowany jako kształtujący sposób widzenia dziecięcej seksualności w polu możliwych jej nadużyć. Za znaczące uznałyśmy przyjrzenie się temu, w jaki sposób w dedykowanych dzieciom komunikatach kampanii „Zły Dotyk” i „Gadki” opisywane są zagadnienia dotyczące wykorzystania seksualnego z uwzględnieniem sposobu postrzegania zadań dziecka (*rola dziecka*) i osób dorosłych (*rola dorosłego*) czy postulowanego momentu reakcji na ten problem i przyjętych wobec niego zasad działania (*moment interwencji*). Te kategorie, wyodrębnione podczas analizy, wydają się być kluczowe w opisie wskazywanego problemu. Prezentacja odpowiedzi na ujęte wyżej pytania zostanie poprzedzona odniesieniem do zagadnienia specyfiki dziecięcej seksualności, problemu wykorzystywania seksualnego przedstawicieli tej grupy czy praktyk służących ich przeciwdziałaniu.

1. Dzieci i (ich) seksualność

Zagadnienie dziecięcej seksualności przez długie lata było właściwie nieobecne w dyskursie publicznym. Jednak nawet w czasie historycznym, w którym terminy łączące się z dzieciństwem nie zostały jeszcze odkryte, a dzieci nie były ujmowane jako „kategoria społeczna”, ich płciowość określano jako niepokojącą

(zob. Harari, Vinovskis, 1993; Aries, 1995). W XIX i w pierwszych dekadach XX wieku dzieciom zalecano wstrzemięźliwość płciową i sprzeciwiano się koedukacji, uznając je za źródło demoralizacji (zob. Kozakiewicz, 1973, s. 198). Stopniowo (również w ramach formalnych systemów edukacyjnych) strategie ukazywania ludzkiej płciowości stawały się coraz ściślej regulowane. To, co we wcześniejszych dziesięcioleciach klasyfikowano jako niemoralne, coraz częściej postrzegano również jako „nienaturalne”. Sama zaś „natura” dziecka zaczęła być uznawana za bezwzględnie wymagającą dorosłej kontroli. Na początku lat 60. XX wieku namysł dotyczący dzieci stopniowo stawał się częścią dyskursu *praw*. W Genewskiej Deklaracji Praw Dziecka (1923) i Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (1948) przyjęto, iż dzieci mają prawo do ochrony, troski i opieki (zob. np.: Jaskólska, 1998). Rozwinięciu tej normy poświęcono Konwencję o prawach dziecka, którą uchwalono w 1989 roku, a ratyfikowano w Polsce w 1991 roku (Czyż, 2002, s. 11; zob. też: Kuźnicka, 2016, s. 183; por. Śliwerski, 2017, s. 40). Katalog praw dziecka był stopniowo rozbudowywany, nadal jednak zakłada się, że osoby niepełnoletnie nie mogą korzystać z części praw przypisywanych osobom pełnoletnim (zob. Kwak, Mościskiem, 2002). W dyskursie społecznym problematyczne okazuje się tu nie tyle definiowania granic między dzieciństwem a dorosłością, ale określenie relacji między ich prawami, obyczajowością oraz płciowością – szczególnie w kontekście wykorzystywania seksualnego dzieci.

W odniesieniu do podejmowanych w tym artykule wątków interesujące jest to, jak subiektywne odczucia dotyczące seksualnej krzywdy dziecka zyskują społecznie obiektywny status. Nawiązując do tej kwestii, można sięgnąć po kategoryzację P.L. Bergera i T. Luckmanna (1983), którzy wskazują na trzy związane ze sobą procesy: eksternalizację, obiektywizację i internalizację. Eksternalizacja to proces kreowania wspólnie przeżywanego świata przez konstruujące go podmioty. Są one z natury skazane na dookreślanie świata – dzięki obiektywizacji jego elementy istnieją „bezb stronnie” w odniesieniu do podmiotów, będąc równocześnie przez nie współdoświadczanymi. Swoistym zwieńczeniem tego procesu jest internalizacja – z uwagi na nią wspólnie skonstruowany świat zewnętrzny jest przyswajany. Według P.L. Bergera i T. Luckmanna fundamentalną rolę w tych procesach odgrywa język (zob. też Wendland, 2001, s. 55), który scala, jednoczy i kategoryzuje wszystkie sfery rzeczywistości. Nie kopiuje on świata, ale (w pewnym sensie) go konstruuje (zob. Szahaj, 2004, s. 157), przywołując nieobecne przedmioty czy przełamując ograniczenia czasu i przestrzeni. Język jest tworzony w codzienności, stanowiąc dla niej pierwotne odniesienie, dotyczy on rzeczywistości świadomie doświadczanej, współdzielonej z innymi jednostkami i przyjmowanej bez obwarowań (zob. Berger, Luckmann, 1983, s. 74). Należy mieć na uwadze, że językowe działania „uspójniające” i obiektywizujące łączą się nie tylko z wytwarzaniem społecznej rzeczywistości, ale także z „podtrzymywaniem” jej istnienia (zob. Zybertowicz, 1995, s. 152, 2001). Łączy się to z nieustannym nadawaniem jej znaczeń. Za strategiczny czynnik uczestniczący

w tym procesie można zaś uznać dyskurs (zob. Zamojska, 2010, s. 149–151). Na potrzeby prowadzonych rozważań będzie on definiowany jako społecznie przyjęta forma wiedzy dotyczącej rzeczywistości, która jest wobec niej konstytutywna. Stanowi on praktykę językową, której charakterystyczną cechą jest obecność znaczeń, wewnętrzna ciągłość (zob. Foucault, 2002a) i systematyczne tworzenie obiektów, o których „mówi” (zob. Foucault, 1972/1977). Określany w ten sposób dyskurs stanowi system uprawomocniający pewne wypowiedzi kosztem innych, które (w jakimś stopniu) unieważnia.

2. Dziecięca płciowość jako obszar nadużyć

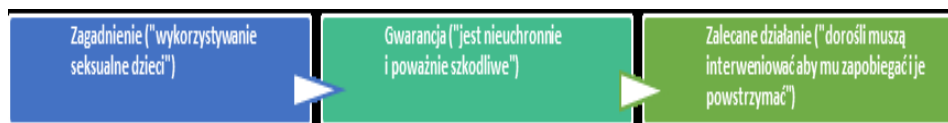
Seksualne nadużycia wobec dzieci zaczęły być uznawane za część rzeczywistości dyskursywnej przede wszystkim dzięki wprowadzeniu do dyskursu naukowego terminu *pedofilia*. Stało się to w 1886 roku dzięki pracy *Psychopatia Sexualis* R. Kraft-Ebinga (za: Nijakowski, 2010, s. 315–316). Wpisywało się to w *medyczno-psychologiczny* dyskurs dotyczący osób niepełnoletnich (rozwijany zwłaszcza po II wojnie światowej), w którym *pedofilia* zaczęła być postrzegana jako „seksualizm dorosłych narzucony dzieciom” (zob. Bonnet, 2006, s. 122). W ramach tego dyskursu przyjmuje się, że dzieci, które mogą się zaangażować w seksualny kontakt z dorosłymi, są narażone na różnorodne szkody emocjonalne i psychiczne (zob. Beisert, 2017; Rose, 1999, s. 156; Nijakowski, 2010, s. 346).

Na problem wykorzystywania seksualnego dzieci (w drugiej połowie XIX wieku) jako jeden z pierwszych zwrócił uwagę francuski lekarz A.A. Tardieu (Myers, 1994; za: Włodarczyk, 2014, s. 34), jednak jeszcze w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku wśród psychoanalityków dominowało przekonanie, że pedofilia to konsekwencja uwiedzenia przez dzieci (zob. Myers, 1994; por. Kempe, 1978; Włodarczyk, 2014, s. 35 i dalej). Proceder obwiniania tych podmiotów w ramach tego zagadnienia zaczął słabnąć w latach 70–80. XX wieku¹, ale nie zniknął całkowicie z dyskursu społecznego, co znajduje swój wyraz w niektórych niefortunnych publicznych wypowiedziach przedstawicieli nauki czy Kościoła (zob. np.: <https://www.polskieradio.pl/7/129/Artykul/951087,Leszek-Miller-abp-Michalik-za-winne-pedofilii-uznal-dzieci>).

W definicji WHO jako kryterium różnicujące nadużycia seksualne od innych działań wskazuje się na motywację i cel działania osoby dorosłej (Marzec-Holka, 2011, s. 19). Zakaz nadużyć w kontekście płciowości dorosłych wobec dzieci zakłada ustalenie granicy wieku, przed ukończeniem którego zachowania seksualne podlegają odpowiedzialności karnej. W polskim Kodeksie Karnym kwestia ta jest regulowana przez artykuł 200: §16 (za: Bojarski, 2012, s. 497). Przestęp-

¹ Zbiegło się to ogłoszeniem wyników pierwszych systematycznych badań skali problemu nadużyć seksualnych wobec dzieci (1979) – doświadczenie to ujawniło 19% kobiet i 9% mężczyzn (zob. Olafson, Corwin, Summit, 1993; za: Włodarczyk, 2014, s. 36).

stwa o charakterze pedofilnym są przedstawiane jako powód zaburzeń funkcjonowania jednostkowego, wspólnotowego i populacyjnego. Uzasadnia to nie tylko stosowanie wysokich kar, ale i podejrzliwość wobec niektórych potencjalnie zagrażających zachowań realizowanych na linii dorosły–dziecko (por. Nijakowski, 2010, s. 345). To ostatnie można powiązać z rozwojem *panik moralnych*² (a wraz z nimi również „spisków pedofilskich”). Logikę leżącą u podłoża szkodliwości nadużyć seksualnych można przedstawić z pomocą poniższego schematu:

Schemat 1

Nadużycia seksualne, ich wpływ na życie osób dorosłych oraz zalecane praktyki przeciwdziałające nadużyciom

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Stainton Rogers, 2008, s. 180.

U podstaw polityki regulacyjnej dotyczącej wykorzystywania dzieci znajdują się ofiary tych nadużyć – ukazywane jako nie do końca zdolne do rozumienia seksualnych sytuacji, wymagające odseparowania od (dorosłej) wiedzy seksualnej i takich praktyk (por. Rubin, 1984), a także ponoszące znaczące koszty typu nadużyć. W konsekwencji tego stanu rzeczy dziecięca seksualność jest ujmowana jako przedmiot troski dorosłych. Tym samym mogą oni i powinni podjąć działania chroniące dziecięce „zasoby seksualnych prawidłowości” (por. Rubin, 1984, s. 159). W tym kontekście niepokój budzą wyniki badań wskazujących na stosunkowo niski udział rodziców w rozmowach na temat zagrożenia dzieci przemocą seksualną³. Tabuizacja tego rodzaju przemocy, jak i nieadekwatny w tym względzie poziom kompetencji opiekunów bywają przyczynkiem do podjęcia ingerencji eksperckiej. Jej pokłosiem staje się zaistnienie w przestrzeni medialnej materiałów wspierających rozwój wiedzy i umiejętności zarówno dzieci, jak i dorosłych. Ich analiza stanowi istotny obszar refleksji pedagogicznej i znajduje swój wyraz także w tym tekście.

² Termin „panika moralna” został po raz pierwszy użyty przez S. Cohena na początku lat 60. XX wieku. Ten typ paniki pojawia się wtedy, gdy jedna lub więcej grup („generatorzy moralności”) identyfikuje zjawisko społeczne i kulturowe w kategoriach społecznie problematycznego i/lub odbiegającego od normy, a tym samym stanowiącego zagrożenie dla dominującego porządku społecznego (zob. też: Cohen, 1972; Wargacki, 2009; Soin, 2011).

³ Jak wynika z badań Fundacji Dzieci Nieczyje przeprowadzonych w 2014 roku przez Millward Brown około połowa (49%) rodziców nie podejmowała działań edukacyjnych w tym obszarze. Wyniki badań zrealizowanych przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE) w 2015 roku, dowodzą tymczasem, że nieco mniej, bo 1/3 rodziców nigdy nie podejmowała rozmów w rodzinie na temat profilaktyki nadużyć seksualnych (Sajkowska, 2017, s. 245).

3. Metodologiczne podstawy badań

Rozwijane na potrzeby tego tekstu refleksje wymagały podbudowy empirycznej w postaci zastosowania metody analizy treści. Jej celem stała się identyfikacja i klasyfikacja znaczeń konfiguracji językowych zdań (por. Mayntz i in., 1985, s. 193; Gola, 2008, s. 92) obecnych w treściach kampanii: „Zły dotyk” i „Gadki”. Pierwsza z wymienianych tu inicjatyw, „Zły dotyk”, zapoczątkowała na gruncie polskim szersze zainteresowanie tematem wykorzystywania seksualnego dzieci i została zrealizowana we współpracy z *Fundacją Dzieci Niczyje* (<http://www.zlydotyk.pl/>). Jej pierwsza edycja miała miejsce w 2002 roku i była ukierunkowana na następujące kwestie: uświadomienie rodzicom i opiekunom dzieci, że problem przemocy seksualnej może pojawić się u reprezentantów każdej warstwy społecznej oraz przekazanie najmłodszym informacji o konieczności i możliwości zgłaszania tego typu przestępstw. W ramach wsparcia medialnego akcji przygotowano stronę internetową i film zatytułowany „Lalki”, ukazujący traumatyczne przeżycia dziecka wykorzystywanego seksualnie. Druga edycja tej kampanii skierowana była głównie do rodziców i profesjonalistów, a jej celem stała się edukacja w zakresie ochrony najmłodszych i pomocy dzieciom, które doświadczyły wykorzystywania. Kampania ta zakończyła się w 2010 r. Kolejną inicjatywą realizowaną we współpracy z *Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę*⁴ była kampania „Gadki” zainicjowana w 2016 r. Treści tego przedsięwzięcia inspirowane były materiałami Rady Europy „Kiko and the Hand” oraz brytyjskiej organizacji NSPCC „Underwear Rule” (gadki.fdds.pl/).

W tabeli 1 ujęto informacje dotyczące obu kampanii.

Tabela 1

Wybrane charakterystyki kampanii społecznych „Zły Dotyk” i „Gadki”

Kampanie społeczne	„Zły Dotyk”	„Gadki”
Adresaci kampanii	rodzice, opiekunowie, dzieci	rodzice, opiekunowie, dzieci
Środki masowego przekazu wykorzystywane do promocji kampanii	telewizja, Internet, plakaty	telewizja, Internet, plakaty
Organizatorzy i partnerzy	Fundacja Dzieci Niczyje, Rzecznik Praw Dziecka	Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje), Grey Worldwide Warszawa, Papaya, Efektura, Platige, OAK Foundation, SHOM Warsaw, pani fotograf Anna Orłowska.
Czas promocji kampanii	I etap: 2002, II etap: 2010	marzec 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji zawartych na stronach: <http://www.zlydotyk.pl/>; <http://gadki.fdds.pl/>.

⁴ Realizowane działania miały miejsce już po zmianie nazwy fundacji: z Fundacji Dzieci Niczyje na Fundację Dajemy Dzieciom Siłę (<https://fdds.pl/dlaczego-fundacja-dzieci-niczyje-zmienila-nazwe/>).

Podjęta na potrzeby tekstu jakościowa analiza treści opierała się na paradygmacie interpretatywnym, w ramach którego postuluje się naturalistyczne podejście do świata (Denzin, Lincoln, 2010, s. 23). W trakcie tych działań odniesiono się do następującego problemu:

W jaki sposób w dedykowanych dzieciom komunikatach kampanii „Zły Dotyk” i „Gadki” opisywane są zagadnienia dotyczące wykorzystania seksualnego?

Odpowiedź na tak sformułowane pytanie wymagała podjęcia następujących kroków badawczych:

1. Zapoznanie się z treściami obecnymi w dedykowanych dzieciom materiałach kampanii „Zły Dotyk” i „Gadki”;
2. Stworzenie drzewa kodowego uwzględniającego treści kampanii w zakresie przeciwdziałania nadużyciom seksualnym wobec dzieci (kierowane ku dzieciom);
3. Kodowanie tekstów z zastosowaniem *descriptive coding* and *holistic coding*. Głównym celem tego działania stało się uchwycenie wątków obecnych w komunikatach obu tych kampanii (Saldana, 2009, s. 70);
4. Analiza jakościowa wyodrębnionych wątków i sformułowanie wniosków.

Przy zastosowaniu podejścia indukcyjnego, materiałem badawczym uczyniono wykorzystane w opisywanych wyżej kampaniach komunikaty dedykowane dzieciom. Pojawienie się odnoszących się do tego podmiotu treści wydaje się uwidaczniać sferę ich sprawczości w kontekście profilaktyki i ujawniania przestępstw seksualnych. W przypadku inicjatywy „Zły Dotyk” analizie poddano krótki materiał tekstowy zawarty w zakładce opublikowanej na stronie internetowej tej inicjatywy. W odniesieniu do kampanii „Gadki”, komunikaty kierowane do dzieci zawarte były w materiale filmowym, którego treść poddano uprzedniej transkrypcji. Objętość obu tych materiałów różniła się między sobą znacząco („Zły Dotyk” – 8 zdań, „Gadki” – 64 zdania), co nasuwa wstępne wnioski związane z miejscem, jakie zajmują treści dedykowane dzieciom w obu tych kampaniach.

W przypadku podjętych badań dobór kategorii do klucza był wynikiem analiz literatury dotyczącej nadużyć seksualnych (zob. m.in.: Włodarczyk, Sajkowska, 2013; Włodarczyk, 2014; Sajkowska, 2017) oraz wstępnego prześledzenia treści kampanii. Na tej podstawie wyłoniono trzy główne kategorie analityczne: *moment interwencji*, *rola dziecka* i *rola dorosłego*. Wprowadzona lista kategorii stała się niezbędnym elementem kierującym prowadzone na użytek tego tekstu badania.

4. Moment interwencji

Profilaktyka zjawiska seksualnego krzywdzenia dzieci wiąże się z rozwijaniem strategii i działań, które są ukierunkowane na przyczyny pojawienia się tego problemu, czynniki zwiększające ryzyko jego wystąpienia oraz na rozwój wskaź-

ników niwelujących prawdopodobieństwo pojawienia się tego rodzaju przemocy. Z analizy treści pierwszej kampanii („Zły Dotyk”) wynika, że odnosi się ona do wspierania najmłodszych pochodzących z grup ryzyka oraz do minimalizowania skutków wykorzystania seksualnego, jakie w bliżej nieokreślonej przeszłości doznało dziecko. Podkreślane jest zwłaszcza to ostatnie zagadnienie. W związku z tym, w komunikacie dedykowanym potencjalnym ofiarom tej przemocy, pojawia się kategorięczne zapewnienie:

Jeśli doświadczyłeś wykorzystywania seksualnego, przede wszystkim pamiętaj, że niczemu nie jesteś winien („Zły Dotyk”).

Wykorzystanie tego komunikatu wydaje się być stanowczym głosem przeciwstawiającym się pojawiającym się nierzadko w przestrzeni publicznej konstruktowi obwiniania ofiar tego rodzaju nadużyć.

Warto w tym miejscu zauważyć, że sam tytuł analizowanej kampanii może także świadczyć, w większym stopniu niż nazwa drugiej z opisywanych tu inicjatyw („Gadki”) o trzeciorzędowym poziomie profilaktyki. „Zły dotyk”, który stał się już traumatycznym i niezawinionym doświadczeniem dziecka nie jest jednak – w intencji pomysłodawców kampanii – zjawiskiem ostatecznie determinującym jego los. W ramach kampanii ukazane są możliwości reagowania na tę „nazwaną po imieniu” krzywdę. Na marginesie warto zwrócić uwagę na to, że gdy ta inicjatywa zyskała na popularności, doszło do przeniknięcia określenia: „zły dotyk” do języka eksperckiego, a następnie jego popularyzacji w języku potocznym. Stąd właśnie kategoria zawarta w tytule kojarzy się właśnie z nadużyciami seksualnymi, a nie np. przemocą fizyczną.

Z kolei w kampanii „Gadki” autorzy odnoszą się w większym stopniu do poziomu profilaktyki pierwszorzędowej, skupionej przede wszystkim na budowaniu strategii bezpieczeństwa osobistego najmłodszych adresatów tej inicjatywy. Znaczące stało się tu również ograniczanie zakresu występowania sytuacji ryzyka wykorzystania seksualnego, w jakich mogą one z różnych powodów się znaleźć. W tym celu kieruje się do dzieci następujący komunikat:

Hej Dzieciaki! Dzisiaj poznamy kilka prostych zasad, dzięki którym możemy być bardziej bezpieczni i dobrze się czuć. Żeby było Wam łatwiej zapamiętać, nazwałem te zasady: Gadki („Gadki”).

Takie ujęcie nie naznacza wypowiedzi dotyczącej wykorzystania seksualnego od samego początku traumatyczną wizją nadużyć, ale stosunkowo „bezboleśnie” wprowadza odbiorcę w snutą przez Autorów kampanii narrację. Treści ukierunkowane w „Gadkach” odnoszą się do łatwych do zapamiętania przez dzieci (i ich rodziców) akronimów. Za konkretnymi literami kryje się uszczegółowienie prosto ujętych zasad:

G – Gdy mówisz „nie”, to znaczy „nie”,

A – Alarmuj, gdy potrzebujesz pomocy,

D – Dobrze zrobisz, mówiąc o tajemnicach, które Cię niepokoją,

K – Koniecznie pamiętaj, że Twoje ciało należy do Ciebie,

I – Intymne części ciała są szczególnie chronione („Gadki”)

Co tutaj jest interesujące, tylko niektóre z proponowanych zasad odnoszą się wprost do dziecięcej cielesności i seksualności (postrzeganie i prawo do rozporządzania własnym ciałem oraz chronienia tych jego części, które są określane jako intymne). Pozostałe zasady mogą być interpretowane także w kontekście innych elementów dziecięcej aktywności, podczas których może dojść do naruszenia praw osób najmłodszych. Pierwszorzędowy poziom profilaktyki – zapobieganie pojawianiu się nadużyć seksualnych – daje możliwość, w kontekście rozwiązań proponowanych w kampanii, odwołania się do takich obszarów, jak: asertywność i prawo zabrania głosu przez dziecko, respektowanie granic ingerencji w dziecięcą cielesność i wartości oraz istotność decyzji podejmowanych w kontekście „zarządzania ciałem” przez najmłodszych.

5. Rola dziecka

Bez wątplenia to dzieci – ich dobro i chęć jak najskuteczniejszej ich ochrony – są głównym powodem, dla którego powołano do życia analizowane inicjatywy. W kampanii „Zły Dotyk” komunikat kierowany jest do dzieci (ofiary przemocy seksualnej). Użyte sformułowania mają na celu, jak się wydaje, motywowanie pokrzywdzonych najmłodszych do ujawnienia incydentu (lub procesu) molestowania. Zakłada się tutaj, że wyjawienie przez dziecko faktu zaistnienia przemocy seksualnej uczyni ją nareszcie „widzialną”, co daje szansę na objęcie ofiary profesjonalną pomocą. Takie rozumienie wynika z jednego z haseł kampanii, które głosi, że:

Dzieci skrzywdzone przez zły dotyk chcą stać się niewidoczne. Pomóż im wyjść z ukrycia („Zły Dotyk”).

Ujęta tu apelatywnie prośba o pomoc jest jednak kierowana bardziej do niosących pomoc dorosłych. Komunikat zawarty w części kierowanej do dzieci odwołuje się do przeżywanych przez nie lęków, poczucia upokorzenia czy wstydu i okazaniu „przez dorosłego” zrozumienia dla tych stanów:

Być może bałeś się (lub nadal się boisz) lub wstydzisz opowiedzieć o tym komuś dorosłemu. To zrozumiałe. Bardzo ważne jest jednak, abyś to zrobił („Zły Dotyk”).

Ofiarom uświadamia się, że dopiero odsłonięcie faktu molestowania daje możliwość wspierających ingerencji osób dorosłych. Nie może być jednak zainicjowane bez podjęcia przez dziecko decyzji dotyczącej ujawnienia tego trudnego doświadczenia. Ten obszar wolności dziecka uwidacznia się w tej kampanii równocześnie jako pole jego odpowiedzialności za własne dobro, co stawia go w pozycji niezbywalnego warunku „podjęcia interwencji”.

Nieco inaczej rola dziecka jest konstruowana w treściach kampanii „Gadki”. Wynika to również z poziomu profilaktyki, do którego się odwołuje. Dzieci widziane są tutaj jako aktywne podmioty, „mądre (bo dobrze wyedukowane) przed szkodą”, skuteczne i w dużym stopniu sprawcze w swych działaniach, korzystające ze wsparcia dorosłych, którzy pojawiają się w materiale filmowym incydentalnie, nie odbierając dzieciom pola decyzyjności. Zwraca się im więc uwagę, że:

„Nie” macie prawo powiedzieć zawsze, a osoba, której to mówicie, powinna to uszanować. Pamiętajcie – „Gdy mówicie „nie”, to znaczy „nie” („Gadki”).

Ważne staje się tutaj wsłuchanie się w siebie i swoje potrzeby (a także próba zrozumienia tego, co budzi zdenerwowanie i wątpliwości dziecka). Świadczy o tym pojawienie się uspokajającego komunikatu, który jednocześnie wskazuje nieletnim adresatom kampanii drogę działania:

Dobrze zrobisz, mówiąc o tajemnicach, które Cię niepokoją („Gadki”).

Akcentowana jest tu również istotność świadomości granic ciała. W tym względzie, uznaje się, że dziecko ma prawo do decydowania o stopniu bliskości fizycznej z innymi i asertywnej odmowy w momencie, gdy poczuje dyskomfort

Czasem jest tak, że ktoś próbuje Cię przytulić, pogłaskać, pocałować, a to Ci się nie podobają. Nie musisz się na to godzić [...]. Koniecznie pamiętaj, że Twoje ciało należy do Ciebie i tylko Ty o nim decydujesz („Gadki”).

Co ciekawe, ten komunikat można interpretować szeroko. Budzący refleksję wydaje się tu być tutaj kontekst (pozaseksualnych) zachowań w przeszłości (a często i w teraźniejszości) wymuszanych na dzieciach, znajdujący swój wyraz w stereotypowo ujętym komunikacie „A teraz pocałuj ciocię”, co zakłada brak akceptacji dla możliwego sprzeciwu dziecka. Zdecydowanie postawiona tu kwestia („Twoje ciało należy do Ciebie i tylko Ty o nim decydujesz”) jasno wskazuje na przestrzeń decyzyjności i sprawczości dziecka.

Postrzeżenie w tej kampanii aktywnej roli dziecka to nie tylko wysłuchanie jego głosu, ale i zachęcenie go do wyrażania głośnej i gwałtownej reakcji w momencie pojawienia się niepokojących sytuacji:

Pamiętajcie dzieci: Alarmujcie, gdy potrzebujecie pomocy („Gadki”).

Na marginesie warto zauważyć, że w dedykowanym rodzicom filmie kampanii „Gadki” (zob. <http://kampaniespoleczne.pl/dlaczego-dobrze-wychowane-dzieci-krzycza-i-protestuja/>) (nie będącym przedmiotem analizy w tym artykule) pokazane są zachowania dzieci, które są zwyczajowo klasyfikowane jako „niegrzeczne”. Mogą być one odczytywane jako działania świadczące o tym, że są one w stanie rozpoznać sytuację zagrażającą i właściwie (w sposób odpowiedni do wieku) na nią zareagować.

6. Rola dorosłego

W komunikatach kierowanych do dzieci kategoria dorosłego jest rozumiana dwojako – może być on zarówno sprawcą przemocy, jak i osobą, do której można zwrócić się o wsparcie w sytuacji zagrożenia. W odniesieniu do tej pierwszej roli, w kampanii „Zły dotyk”, niezależnie od okoliczności zdarzenia, odpowiedzialnością za pojawienie się przemocy seksualnej jest w jasny i zdecydowany sposób obarczany jej sprawca:

Cokolwiek się stało, całą winę ponosi dorosły, który zrobił Ci krzywdę („Zły Dotyk”).

Autorzy tego komunikatu demitologizują w ten sposób kategorię „współwinnnej ofiary” – negując komunikaty manipulacyjne, które stosuje przestępca seksualny obarczający dziecko odpowiedzialnością za swój czyn. Nieco inaczej rola sprawcy ewentualnego wykorzystywania seksualnego widziana jest w przekazie kampanii „Gadki”. Pojawia się on w kilku krótkich rysunkowych „scenkach” filmu, w których dorosły jest osobą wykazującą potencjalnie zagrażające zachowania wobec dziecka (co tutaj znaczące, nie w każdym przypadku jest to – stereotypowo rzecz ujmując – mężczyzna). W filmie ukazane są sytuacje, w których planuje on dzielić z dzieckiem „niebezpieczne tajemnice”, o których – jak się wskazuje – warto i należy opowiedzieć opiekunom. W kampanii w prosty sposób przybliża się nie – dorosłym znaczenie kategorii „zły sekret”:

Zły sekret jest wtedy, gdy osoba dorosła mówi Wam, żebyście o czymś nie mówili rodzicom („Gadki”).

Warto zauważyć, że w kontekście doboru słów ukazujących w kampanii „Gadki” niepożądane incydenty, nie zawsze wskazuje się (oprócz płci) także na wiek sprawcy (co rozszerza możliwość ukazania osoby dopuszczającej się nadużyć seksualnych w szerszej perspektywie):

Jeśli ktoś zachęca Was, żebyście gdzieś poszli, pojechali lub coś zrobili, a Waszych rodziców nie ma obok Was i nie możecie ich zapytać ich o zgodę, powiedzcie „nie” („Gadki”).

Co tutaj istotne – w żadnym zwrocie kierowanym do dzieci nie pojawiają się stwierdzenia określające, jakie zagrażające działania sprawcy przemocy mogą się pojawić, jeśli dziecko ulegnie jego sile i wpływowi. Wydaje się, że taki sposób ujęcia jest dopasowany do wieku i możliwości rozumienia pewnych kategorii przez potencjalne ofiary tych nadużyć.

Podobieństwa w komunikatach zawartych w obu tych kampaniach pojawiają się w odniesieniu do uobecnienia się w ich treści „figury” dorosłego jako osoby, do której dzieci mogą się zwrócić o pomoc. W kampanii „Zły Dotyk”, uznaje się, że to wspierający dorosły jest w stanie udzielić pomocy dziecku w sytuacji, jaką można zaklasyfikować jako niebezpieczną. Jak się jednak tutaj podkreśla, powinna to być osoba, która w ocenie dziecka będzie wystarczająco kompetentna i budząca jego zaufanie:

Zastanów się, komu z otoczenia możesz zaufać. Może to być na przykład rodzic, ktoś inny z rodziny, albo nauczyciel w szkole. Ta osoba z pewnością Ci pomoże („Zły Dotyk”).

Podobnie jest w kampanii „Gadki” – w zawartych w niej treściach podkreśla się, że w pewnych wypadkach ingerencja osób dorosłych jest konieczna (choć oni sami nie są wszechmocni). Przekaz ten idzie nieco dalej niż w kampanii „Zły dotyk”, w kierunku ukazania dzieciom wskazań bardziej praktycznych. W jej treści stawia się więc na przekazanie dziecku prostej rady dotyczącej komunikacji w razie zagrożenia:

Dorośli, którzy są w pobliżu, nie zawsze zauważą, że dzieje się coś złego. Czasem trzeba zawołać, żeby przyszedł ktoś z pomocą. Najlepiej jest zawołać konkretną osobę, która jest w pobliżu. Mamę, dziadka, sąsiadkę, przechodnia [...]. Dzięki temu, że zawołamy, ktoś może nam pomóc i zapobiec jakiemuś niebezpiecznemu zdarzeniu („Gadki”).

Zaprezentowane wątki ukazują sposób ujęcia kategorii „dorosłego” widzianego w dwóch odmiennych rolach. Uwidocznienie roli odpowiedzialnego i sprawczego opiekuna, chroniącego dziecko staje się bardzo ważne szczególnie w odniesieniu do ofiar przemocy seksualnej. Nie mniej znaczące staje się to również w kontekście założeń profilaktyki pierwszorzędowej, gdzie dorosły wspomaga, ale nie odbiera poczucia sprawczości dziecku.

Podsumowanie

Reasumując ukazane tu wątki, warto zauważyć, że rozbieżności między analizowanymi kampaniami dotyczą nie tylko ich formy czy zawartej w nich liczby słów kierowanych do dzieci. W dużo większym stopniu determinuje je kwestia poziomów profilaktyki, jakie reprezentują. Biorąc pod uwagę chronologię czasową ukazania się tych dwóch inicjatyw, można umiejscawiać je na pewnym kontinuum: od nacisku na reagowanie na konsekwencje wykorzystania seksualnego, do akcentu położonego na zapobieganie pojawieniu się opisywanych nadużyć, z każdorazowo sprawczą rolą dziecka. Obserwowalne staje się jego swoiste uważnienie i rosnące upodmiotowienie, w kontekście dostrzeżenia przestrzeni jego aktywności i decyzyjności. Tym samym, kampania „Zły Dotyk” wpisuje się w założenia profilaktyki trzeciorzędowej, „Gadki” z kolei reprezentują poziom profilaktyki pierwszorzędowej, „zapobiegającej zagrożeniom, które wcale nie muszą nastąpić (przy okazji promuje się tam uważność i szacunek wobec potrzeb dzieci). Można dojść do wniosku, że eksperci związani z tą samą organizacją, przy opracowaniu założeń „Gadek” wyraźniej dostrzegli i wcielili w życie założenia wzmacniania poczucia sprawczości dziecka. Świadczy o tym bez wątpienia wykorzystany język kierowanych do nich zasad (G – Gdy mówisz „nie”, to znaczy „nie”, A – Alarmuj, gdy potrzebujesz pomocy, D – Dobrze zrobisz, mówiąc o tajemnicach, które Cię niepokoją, K – Koniecznie pamiętaj, że Twoje ciało należy do Ciebie, I – Intymne części ciała są szczególnie chronione” – „Gadki”)

Większość z tych zapisów posiada wielowymiarowy charakter – można odnieść wrażenie, że mogą być one traktowane jako część szerszego procesu upodmiotowienia dziecka. Choć wykorzystanie seksualne ukierunkowane jest karygodnym czynem sprawcy, nie czyni to automatycznie ich ofiar osobami traktowanymi w myśl zasady „dzieci i ryby głosu nie mają”.

W obu kampaniach w zbliżony sposób konstruuje się „rolę dorosłego” – kompetentnego, budzącego poczucie zaufania i dającego oparcie opiekuna. W komunikatach obu inicjatyw ujawnia się empatia dorosłych i ich zrozumienie wobec emocji dziecka („Zły Dotyk”) a także wgląd w przejawiane przez niego potrzeby („Gadki”). Bardziej rozbudowane treści ukazują „młodsza” z analizowanych kampanii, która chociażby poprzez formę ujętych w niej zasad wskazuje dzieciom bardziej „ukierunkowane”, a z drugiej strony, nie wzbudzające niepotrzebnego niepokoju podejście do opisywanego problemu. Szeroka perspektywa „Gadek” może zwiększać liczebność potencjalnej grupy osób zainteresowanych, do której może być kierowany ten przekaz. Zabawna forma krótkiego filmu dedykowanego najmłodszym, proste słownictwo, rysunkowa postać psa przeprowadzającego przez potencjalnie niebezpieczne sytuacje czyni ten środek dydaktyczny bardziej atrakcyjnym niż materiały kampanii „Zły Dotyk”. Co warto tu podkreślić, twórcy obu analizowanych inicjatyw udowadniają, że za pomocą odpowiednich treści, elementy profilaktyki wykorzystywania seksualnego da się wpisać w codzienne życie (Skierowska 2014) i realizowane w nim praktyki językowe.

Warto przypomnieć, że w „najmłodszej” z analizowanych kampanii, z pięciu podanych tam zasad, jedynie ostatnia („I – Intymne części ciała są szczególnie chronione”) bezpośrednio odnosi się do dziecięcej płciowości. Pozostałe z nich mogą być interpretowane w sposób bardziej szeroki. Zasady dotyczące profilaktyki wykorzystania seksualnego to zatem także wskazówki, których respektowanie umożliwia pełne i autentyczne bycie z dzieckiem, które jest szanowane, gdy mówi o swoich potrzebach i realizuje prawo do mówienia „nie”. Nakłada to na dorosłych pewne obowiązki, to oni są bowiem współodpowiedzialni za budowanie relacji, która urealnia bezpieczne doświadczanie seksualności przez najmłodszych. W takiej postaci treści kampanii mogą stanowić przyczynek nie tylko do kształtowania kultury pedagogicznej dorosłych w odniesieniu do przeciwdziałania nadużyciu seksualnych dzieci – „tu i teraz”, ale i czynnik zmniejszający ryzyko przemocy seksualnej w dorosłości. To również jeden z elementów zmiany kultury myślenia o tym, co określa się jako „granice ciała” czy poczucie samostanowienia u dzieci. Dostrzeżenie potencjału tkwiącego w materiale kampanii medialnych i podjęcie próby wcielania go w formalną i nieformalną praktykę edukacyjną może w tym względzie okazać się ważnym zadaniem służącym trosce o dziecięcy dobrostan.

Bibliografia

- Aries, P. (1995). *Historia dzieciństwa. Dziecko i rodzina w dawnych czasach*. Gdańsk: Aletheia.
- Beisert, M. (2006). Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań. *Dziecko Krzywdzone*, 16, 1–15.
- Beisert, M. (2017). *Pedofilia. Geneza i mechanizm zaburzenia*. Gdańsk: GWP.
- Bentovim, A. (2013). Commentary on Kempe C.H. 1978 Sexual Abuse, Another Hidden Pediatric Problem: 1977 C. Anderson Aldrich Lecture. The Legacy of Decisions That Stemmed from This Article/Work: A UK Perspective (s. 205–214). W: R.D. Krugman, J.E. Korbin (red.), *C. Henry Kempe: A 50 Year Legacy to the Field of Child Abuse and Neglect*. New York.
- Bojarski, T. (red.), (2012). *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- Bonnet, G. (2006). *Perwersje seksualne. Historia pojęcia, opis objawów, przyczyny*. Gdańsk: GWP.
- Cohen, S. (1972). *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. London: Routledge Classics.
- Czyż, E. (2002). *Prawa dziecka*. Warszawa: Helsińska Fundacja Praw Człowieka.
- Dąbkowska, M. (2013). *Zachowania seksualne dzieci i młodzieży z dysfunkcjami poznawczymi, emocjonalnymi i behawioralnymi. Oblicza problemów dziecka i rodziców*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Denzin, N.K., Lincoln, Y.S. (2009). Wprowadzenie. Dziedzina i praktyka badań jakościowych (s. 1–877). W: N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*. Warszawa: PWN.
- Gola, B. (2008). *Modele zachowań seksualnych w prasie młodzieżowej i poglądach nastolatków*. Kraków: WUJ.
- Harari, S.E., Vinovskis, M.A. (1993). Adolescent sexuality, pregnancy, and childbearing in the past (s. 23–45). W: A. Lawson, D.L. Rhode (red.), *The politics of pregnancy: Adolescent sexuality and public policy*. New Haven and London.
- Izdebski, Z. (2001). Zachowania seksualne młodzieży. *Remedium*, 6, 20–23.
- Jaskólska, J. (1998). Treść Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. *Człowiek w Kulturze*, 11, 49–97.
- Kempe, C.H. (1978). Sexual Abuse, Another Hidden Pediatric Problem: The 1977 C. Anderson Aldrich Lecture. *Pediatrics*, 62 (3), 382–389.
- Kozakiewicz, M. (1973). *O miłości prawie wszystko*. Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.
- Krajewski, R. (2012). Prawnkarne aspekty dobrowolnej aktywności seksualnej małoletnich. *Prokuratura i Prawo*, 10, 5–26.

- Kuźnicka, D. (2016). Prawo do tożsamości jako prawo dziecka – wybrane zagadnienia. *Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis*, 5 (2), 181–198.
- Kwak, A., Mościskier, A. (2002). *Rzeczywistość praw dziecka w rodzinie*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Marzec-Holka, K. (2011). *Przemoc seksualna wobec dziecka. Studium pedagogiczno-kryminologiczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Mayntz, R., Holm, K., Hübner, P. (1985). *Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Myers, J.E.B. (red.), (1994). *The Backlash. Child Protection Under Fire*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Nijakowski, L.M., (2010). *Pornografia. Historia, znaczenie, gatunki*. Warszawa: LM. Iskry.
- Olafson, E., Corwin, D.L., Summit, R.C., (1993). Modern history of child sexual abuse awareness: Cycles of discovery and suppression. *Child Abuse & Neglect*, 17, 7–24. [http://dx.doi.org/10.1016/0145-2134\(93\)90004-o](http://dx.doi.org/10.1016/0145-2134(93)90004-o).
- Ratkowska-Pasikowska, J., Pasikowski, S. (2015). Rozwiązania metodologiczne w badaniach nad seksualnością dziecka. *Rocznik Lubuski. Badania jakościowe. W poszukiwaniu dróg i inspiracji*, 41 (1), 103–112. <http://dx.doi.org/10.14632/eetp.2018.13.50.103>.
- Rose, N. (1999). *Governing the Soul. The Shaping o the Private Self*, 2. ed. London–New York.
- Rubin, G. (1984). Thinking sex. Notes for a radical theory of the politics of sexuality (s. 267–319). W: C.S. Vance (red.), *Pleasure and danger: Exploring female sexuality*. Boston.
- Sajkowska, M. (2017). Wykorzystywanie seksualne dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 16 (1), 147–159.
- Saldana, J. (2009). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. Thousand Oaks, CA, Sage.
- Salter, A. (2003). *Pokonywanie traumy. Jak zrozumieć i leczyć dorosłe ofiary wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie*. Warszawa: Media Rodzina.
- Skierkowska, M. (2014). Edukacyjne programy profilaktyki wykorzystania seksualnego dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 13, 1, 142–155.
- Soin, M. (2011). Fakty, wartości i panika moralna. *Studia Socjologiczne*, 2 (201), 147–163.
- Stainton Rogers, W. (2008). Promocja lepszego dzieciństwa: konstrukcje troski o dziecko (s. 173–197). W: M.J. Kehily (red.), *Wprowadzenie do badań nad dzieciństwem*. Kraków: WAM.
- Szczepaniak, K. (2012). Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica*, 42, 83–112.

- Śliwerski, B. (2017). Prawo dziecka do swoich praw. *Pedagogika Społeczna*, 4 (66), 37–58.
- Tarczydło, B. (2013). Kampanie społeczne w teorii i praktyce. *Studia ekonomiczne*, 157, 225–234.
- Wargacki, S. (2009). Zjawisko paniki moralnej jako wyznacznik granic moralności. *Pedagogika*, 18, 7–20.
- Włodarczyk, J. (2014). Rola backlashu w instytucjonalizacji problemu wykorzystywania seksualnego dzieci. Analiza przypadku Stanów Zjednoczonych pod koniec XX wieku. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 13 (1), 33–50.
- Włodarczyk, J., Sajkowska, M., (2013). Wykorzystywanie seksualne dzieci. Wyniki Ogólnopolskiej diagnozy problemu przemocy wobec dzieci. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12 (3), 82–100.

Źródła internetowe

- Beisert, M., Izdebska, A. (2012). *Wykorzystanie seksualne dzieci*, http://fdds.pl/wpcontent/uploads/2016/05/Beisert_M_Izdebska_A_2012_Wykorzystanie_seksualne_dzieci.pdf, ss. 48–66 [dostęp: 8.10.2018].
- Fields, J. (2008). *Risky Lessons: Sex Education and Social Inequality*. New Brunswick.
- Gadki, gadki.fdds.pl/ [dostęp: 8.10.2018].
- Heitzman, J., Lew-Starowicz, M., Pacholski, M., Lew-Starowicz, Z. (2014). *Wykorzystywanie seksualne dzieci w Polsce – analiza badań 257 sprawców, którzy popełnili przestępstwa seksualne wobec małoletnich*, http://strona.ppol.nazwa.pl/uploads/images/PP_1_2014/105Heitzman_Psychiatr-Pol_1_2014.pdf. ss. 105–120 [dostęp: 4.10.2018].
- <http://kampaniespoleczne.pl/chronieni-przez-majtkozaura/> [dostęp: 4.10.2018].
- <http://kampaniespoleczne.pl/dlaczego-dobrze-wychowane-dzieci-krzycza-i-protestuja/> [dostęp: 4.10.2018].
- http://stevescollection.weebly.com/uploads/1/3/8/6/13866629/saldana_2009_the-coding-manual-for-qualitative-researchers.pdf [dostęp: 10.10.2018].
- <http://www.edu.fdds.pl/5b340f9e-8655-45a3-a525-63f716528a24/Extras/profilaktyka-przemocy-i-wykorzystywania-dzieci-17102016-fdds.pdf> [dostęp: 4.10.2018].
- <http://zlydotyk.pl/> [dostęp: 3.10.2018].
- <https://techeconomy.ng/2018/09/24/kit-the-kids-to-empower-young-people-against-sexual-harassment/> [dostęp: 3.10.2018].
- <https://www.stopitnow.org.uk/resources.htm> [dostęp: 5.10.2018].
- Lets Talk about Pants*, <https://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/keeping-children-safe/underwear-rule/> [dostęp: 23.09.2018].

Talks about underpants. The issue of child sexual abuse in the discourses of “Bad Touch” and “Talks” social campaigns

Summary

Child sexual abuse is an experience that has multidimensional and dramatic consequences. One of the tools to counteract this phenomenon are social campaigns. Over the past two decades in Poland, two have appeared in the media space: “Bad Touch” (1st edition: 2002, 2nd edition: 2010) and “Gadki” (2015). For the purposes of this text, we looked at how in the discourse of these campaigns, messages addressed to children describe their sexuality perceived in the context of abuse. Content analysis was based on the interpretative paradigm. The construction of the categorization key (including categories, i.e. the moment of intervention, the role of the child and the role of an adult) was the result of exploring the literature on the issue of sexual abuse and preliminary analysis of the content of the campaign. The reflection contributed to showing the assumptions of the authors of these initiatives related to, among others to strengthen the child’s sense of agency.

Keywords: child sexual abuse, media campaign.